

How Dare You: Et udstillingseksperiment om køn, kamp og klimakrise

Cecil Marie Schou Pallesen og Signe Uldbjerg

Cecil Marie Schou Pallesen, Udstillingsinspektør, KØN - Gender Museum Denmark
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6909-893X>

Signe Uldbjerg, Faginspektør, KØN - Gender Museum Denmark
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3060-0176>

KØN - Gender Museum Denmark er et statsanerkendt specialmuseum i Aarhus med ansvarsområde inden for kønnenes kulturhistorie. For folk uden indgående kendskab til museums-lingo, betyder den smøre, at vi er et museum, der modtager statslig støtte og har ansvar for en museumssamling af historiske genstande, som tilhører staten, men som administreres, udvides, formidles og undersøges af KØN. Derudover vil det sige, at vores samling, og de måder, den anvendes på, skal omhandle kønnenes kulturhistorie. Herunder hører emner som seksualitet, kønsidentitet, kønsulighed, feministisk aktivisme, familieformer, kønsdiskrimination, kønnede oplevelser, kønnede handlemønstre, kvindehistorie, queer historie, kønnende minoritetserfaringer og meget mere. Som et kulturhistorisk museum arbejder vi med samlingen og med de hverdagslige historiske genstande, som den indeholder. Vi er altså ikke et kunstmuseum, hvor værker er hovedåren i vores formidling, vi er heller ikke et naturhistorisk museum, hvor naturvidenskaberne er udgangspunktet for vores vidensdeling, og endelig har vi heller ikke arkæologisk ansvar, og beskæftiger os derfor primært med historisk tid.

Vores samling består af 28.142 registrerede genstande, 2.572 fotografier og 1.461 arkivalier. Alle skal de på den ene eller den anden måde

kunne sætte os i stand til at belyse og bevare kønnenes kulturhistorie i Danmark.

Når vi som museum sætter fokus på klima og miljø, er det altså ikke bare fordi, det er et nyt og spændende emne, som mange institutioner i dag kaster sig over. Det er i lige så høj grad fordi vi mener, at vores samling kan bruges til at sige nogle helt særlige ting om køn, kamp og klimakrise i dag såvel som historisk. Med særudstillingen *How Dare You - køn, kamp og klimakrise* forbinde vi krydspunkterne mellem det kønnede og det klimarelaterede gennem genstande, interviews, videoer, fortællinger og scenografi. Udstillingen berører klima- og miljørelaterede problematikker, som også har en særlig fundering i kønnede praksisser og i kønshistoriske omvæltninger. Hvad betød f.eks. kvinders indtog på arbejdsmarkedet for almindelige husholdningers forbrug og dermed for miljøet? Hvorfor er så mange unge klimaaktivister kvinder? Hvordan indgår kød og store biler som en del af moderne vestlige maskulinitetskonstruktioner? Og hvad er den kønnede kulturhistorie bag nogle af den moderne klimakamps praksisser for f.eks. genbrug, håndværk og husholdning?

Fordi KØNs samling giver et unikt indblik i kønnede liv, giver samlingen også et helt særligt udgangspunkt for at forstå den kønnede

kulturhistorie, der ligger bag nogle af vor tids klimaudfordringer såvel som -løsninger.

Udstillingens idé og grundlag

Oprindeligt var udgangspunktet for udstillingen et forskningsprojekt, i hvilket postdoc Jakob Rosendahl har fokuseret på *pigebilleder*; portrætteringer af piger, og mere specifikt Greta Thunberg (Rosendahl in press). Her var anslaget til koblingen mellem køn og klima. Man skal ikke google de to ord mange gange, før man ved, at køn og klima hænger uløseligt sammen - på mange planer. Det er dog ny viden for mange. Der var en vigtig historie for os at fortælle. Som kulturhistorisk museum havde vi lyst til at vise, hvordan den kønnede kulturhistorie er dybt aktuel og kan tale direkte ind i en række problematikker forbundet til klimakrisen. Der er således en lige linje mellem FNs rapporter om køn og klima og vores samling.

Udstillingen udviklede sig dog hurtigt ud over pigebillederne, selvom disse stadig spiller en central rolle som ramme for udstillingsoplevelsen. I den brede kobling af køn, klima og museumssamling, har vi taget udgangspunkt i den opdeling af natur og kultur, som opstod i Oplysningstiden. I sin bog fra 1993, *Feminism and the mastery of nature*, har Val Plumwood en model, hvor hun opstiller to rækker af modsætningspar ud fra natur><kultur-tænkningen, hvor det bliver tydeligt dels at opdelingen i høj grad er kønnet, dels at det, som knytter sig til kultur er blevet - og til stadighed bliver - opfattet som mere værd end det, som knytter sig til natur. Der er noget og nogen, som må herske, udnytte, tæmme - og noget og nogen, som skal herskes over, udnyttes og tæmmes. At frigøre kvinden og det feminine er således også at frigøre naturen og alt det og alle dem, som har været set som vilde, uciviliserede og potentielt farlige. Og omvendt: den måde, hvorpå teknologi, fremdrift og udvinding; det, som man traditionelt har set som 'maskuline' - og vestlige - dyder; tillægges værdi, er kernen af det, som i dag ødelægger klimaet. Økologisk feminisme og økofeminisme er således inspiration og fundament for udstillingens perspektiv. Vi

undersøger, hvordan natur><kultur-tankegangen kommer til udtryk op gennem historien, herunder i ideerne om og forventningerne til kønnene i relation til forbrug.

Museologisk arbejder udstillingen med genstandsbegrebet, og hvad Maria Rentetzi (2023) har kaldt "The gender of things". Særligt hvordan nutidige og historiske genstande kønnes på grund af de praksisser og den brug, der knytter sig til dem, samt de måder køn er tænkt ind i genstandenes design og markedsføring. Udstillingen indeholder f.eks. En stor del historiske genstande, såsom repareret tøj, køkkentøj til konservering og vidnesbyrd om møjsommeligt vaskearbejde i en verden uden engangsprodukter. Disse sættes over for nyere opfindelser som hurtigere biler, polyestertøj, tupperware og engangsbleer, der fortæller historien om hvordan mennesker, og dermed ikke mindst vores produktion, teknologi og udvikling har fået travlt. Modsætningen, som bærer reference til Plumwoods model over oplysningstidens binære natur><kultur-ideologi, bliver tydelig med genstande, der netop er kønnede. Blandt de ældre genstande er designet og udviklingen sjældent særligt kønnet, men brugen har derimod været det, da datidens vedligehold og omsorgsarbejde ofte har været udført af kvinder. De yngre produkter er måske nogle gange mindre kønnede i forbrugernes mønstre, men er til gengæld en del af et produktionssystem, der i design og markedsføring henvender sig til det feminine, omsorgsfulde og reproduktive. Disse genstande er derfor mere synligt kønnede. Med andre ord hænger den industri og produktion, som vi interesserer os for i et klimaperspektiv, også sammen med en kønning af produktudviklingen.

Med udstillingen prøver vi at få publikum til at indse, hvordan modsætningsforholdet mellem natur/klima og industri/teknologi også udspiller sig gennem nogle særlige kønnede produkter, der er med til at flytte kønnethed fra praksis til produktion og dermed indfange idéen om kønnenes modsætning i sin egen singulære produktions- og forbrugslogik. Den logik giver producenter mulighed for at kapitalisere på kønnet arbejde og på kommercielle kønssystemer. I udstillingen bliver det særligt tydeligt, hvordan kønnet design

i et produktionsregi har gjort det muligt at kapitalisere på særligt kvinders hus- og omsorgsarbejde ved at udvikle kønnede engangsprodukter markedsført til den femininiserede forbruger. Udstillingen kan blandt andet få os til at sætte spørgsmålstegn ved, hvorfor moderne forbrugskultur og -produkter i deres design og udvikling er så kønnede, som de er. Også selvom deres brug i praksis ikke nødvendigvis behøvede at være det.

Tanker om formidling

Natur-<kultur-tankegangen kan i høj grad spores i vores samling, som gennem udstillingen fortæller historier om kønnet forbrug. Gennem genstande kan man formidle nogle meget konkrete fortællinger, som så peger på nogle større og mere overordnede strukturer. For eksempel har vi en række kogebøger, både historiske, hvor husmoderen lærer at tilberede kød til sin mand, og nutidige, hvor mænd opfordres til at realisere sig selv gennem jagt, grill og avanceret tilberedning. Her ser vi tydeligt koblingen mellem styrke, maskulinitet og kød. Altså: der er en kulturel forståelse af, at mænd har mere brug for kød. Og vi ved, at mænd i gennemsnit spiser en del mere kød end kvinder. Kødproduktion udleder meget CO2 - og således forbinder kogebogen sig til køn og klimakrise. På samme måde har vi et tema om *fast fashion*, som i høj grad markedsføres til kvinder. Kvinder forventes at udskifte garderoben jævnligt, at klæde sig efter deres alder, kropstype og tidens mode. Det er mere kompliceret at klæde sig korrekt som kvinde end som mand. Og modeindustrien, som skønhedsindustrien og hygiejneindustrien, bygger på disse forventninger til kvinders udseende. Samtidig ved vi, at det primært er mænd, som ejer jord og produktionsvirksomheder, mens det oftest er kvinder i det globale syd, som arbejder både i dyrkning og produktion. Der er på den måde mange former for ulighed forbundet med tekstilbranchen, og mange forskellige links til både køn og klima.

Det har været overraskende nemt at finde alle disse historier frem, som formidler koblingen mellem køn og klima. Og ikke kun i vores egne

samlings. Vi har også interviewet en række mennesker, som på forskellige måder forholder sig til klimakrisen og på den ene eller den anden måde udfordrer de kønnede forventninger og konnotationer indenfor deres respektive felter. I de konkrete kuratoriske valg, har vi accepteret, at tematikken er kompleks og kræver en del tekst. Men vi har også forsøgt at arbejde med en scenografi, som gør, at man stadig får noget ud af udstillingen, selvom man går lidt hurtigt igennem og ikke får det hele med. Vi har samarbejdet med designer Kathrine Hoffmann, som sammen med en gruppe frivillige har spundet reb af tekstilaffald, og rebene danner et rodnet, eller et netværk, som binder udstillingens dele sammen. Vi har også valgt at male væggene med lermaling, og vi har arbejdet radikalt med genbrug og næsten ikke indkøbt noget nyt til udstillingen. På den måde er udstillingen også en æstetisk, og måske også æstetisk udfordrende, oplevelse. Vi håber, den giver anledning til en eller anden form for refleksion - om det så er på baggrund af grundig læsning af formidlingsteksterne, indholdet i en video eller blot det æstetiske udtryk.

Netop udstillingens æstetiske udtryk er også ofte blevet bemærket af gæsterne. Ud over at være en del af et praktisk eksperiment med at bruge mindre miljøbelastende og flere genbrugte materialer, viser æstetikken sig også at formidle en form for råhed, som bringer naturen og dens kontraster ind i udstillingslokalet. For nogle gæster har den upolerede æstetik også vist sig at bære referencer til en historisk tid, som netop ligger før moderne produktionsmåder og -materialer. Særligt tekstilværket, som snor sig gennem hele udstillingen, rummer en slags historisk dobbelthed. Hvor værket for nogle træder frem i kraft af sin brug af genbrugsmaterialer, og dermed er et vidnesbyrd om den moderne tekstilindustri affaldsproduktion, lægger andre mere mærke til det håndlavede præg og den gammeldags præindustrielle rebbinderteknik, der har været brugt til at skabe værket.

Uden det nødvendigvis var intentionelt, rummer udstillingen altså for nogen en slags romantisering af en præindustriel fortid. Den stemning er interessant, fordi det ikke har været

vores formål at romantisere en tid, hvor de ligestillingsproblematikker, der er i hjertet af vores organisation, har været endnu mere udtalte end de globalt set er for de fleste mennesker i dag. Samtidig har vi gerne, til en hvis grad, villet hylde de femininiserede håndværker og håndarbejder, der tages op af en moderne miljøbevægelse, men ofte uden anerkendelse af den kvinde- og minoritetshistorie, de kommer fra.

Det er interessant i sig selv, at en udstilling, der eksperimenterer med en mere uperfekt og naturlig æstetik, kan læses som en romantisering af et forældet femininitetsideal, og det understreger måske også netop udstillingens grundlæggende teoretiske pointer, som beskrevet i forrige afsnit.

Hvorfor klima på kønnes museum?

Museer skal ville noget - arbejde med det, som fylder i menneskers bevidsthed og stille spørgsmål, skabe refleksion, opfordre til samtaler. Vores ansvarsområde er den kønnede kulturhistorie. Og når køn som tema i så høj grad er forbundet til klimakrisen, så har vi en forpligtelse til at formidle dét. Det var allerede i 1992, at FN beskrev, hvordan kampen for ligestilling hænger sammen med kampen for klimaet [UNCED 1992]. I dag ser vi en klimabevægelse, som ofte også er feministisk og dekolonial, og en anerkendelse af, at mange uligheder hænger sammen.

Denne ambition hænger sammen med museets rolle som (bredt forstået) politisk organisation. I bogen *Det Aktivistiske Museum* (2023) viser bl.a. Louise Fabian, hvordan museer på sin vis altid har været aktivistiske institutioner. Ikke alene har museerne og deres samlinger tjent en vigtig rolle i konstruktionen af en nationalstat og en fælles historieforståelse, men museerne har også, særligt i nyere tid, måttet rumme kritikken af netop den fælles historie og dens marginalisering og objektivisering af fremmedgjorte mennesker. Særligt når museernes samlinger indeholder antropologiske genstande fra andre steder i verden. KØN har fra museets spæde år som kvindemuseum været bevidst om, at den historie, vi

formidler er en modfortælling. Som organisation har vi altid modarbejdet idéen om *historien* og insisteret på at historiefortælling er en multiplicitet af menneskelige erfaringer og sandheder, som ofte modstrider den gængse forestilling om én tid og én kultur. I dag er historier om klimakriser en vigtig modfortælling til den ellers optimistiske og maskuliniserede fortælling om det globale nords økonomiske og teknologiske udvikling. Modhistorierne findes derfor netop i de marginaliseredes historier: Hos de kvinder, der har bevaret og hævdet præindustrielle og reproduktive håndværker, hos de folkeslag der har frasagt sig dele af moderne teknologisk og kapitalistisk udvikling for at værne om og bevare kultur og natur i deres nærområder, og hos de mennesker, der forsøger at vende den teknologiske udvikling til en mere langsom og cirkulær form for produktions- og forbrugstankegang.

Samtidig er museet ikke primært en aktivistisk organisation. I endnu højere grad er vi en vidensorganisation, der skal stå som garant for at den politiske og sociale debat underbygges af faglig og redelig viden. Som museum skal vi ikke fortælle publikum, hvad de skal gøre og mene, men vi skal i vores formidling underbygge og nuancere og skabe et forskningsbaseret fundament. Museet skal være et sted, man går hen for at lære noget på en anden måde, end når man læser en bog. Et sted hvor der er plads til fordybelse, og til at modstridende historier og fortællinger kan sameksistere på hver deres præmisser. Der skal være plads til tvivl og til ikke at vide alt om alting, ligesom vi skal stå fast på de kendsgerninger, der ifølge netop vores tids bedste forskningsbaserede overbevisning er ufravigelige.

Vi kuraterer udstillinger ud fra ønsket om at fortælle gode historier og give anledning til eftertanke og samtale. Vi kan godt lide at stille spørgsmål i vores formidlingstekster. På den måde bevarer vi åbenheden og inddrager publikum i udstillingen. I "How Dare You" har vi et rum, hvor vi opfordrer publikum til at skrive små noter på manilamærker. Mærkerne hænger i tråde ned fra loftet og vidner om de mange forskellige tanker, bekymringer og erfaringer, som er forbundet til temaerne køn og klima, og det er rørende at se,

hvor mange der rent faktisk har taget sig tid til at skrive og hænge op. Ideen er, at udstillingsrummet også skal kunne være et sted, hvor man deler det, man har på sinde, og hvor forskellige måder at forstå verden på kan mødes. Museer er ikke neutrale steder. Men vores ambition er at skabe et åbent, imødekommende og trygt rum, hvor der er plads til at blive overrasket og at få nye perspektiver på tingene. Tekstilværket, som også ses på forsiden af dette nummer af *Kvinder, Køn og Forskning*, vokser gennem udstillingen som et rodnet af kønnede, kulturelle og kommercielle praksisser - et symbol på vores alle sammens gensidige forbundethed med, afhængighed af og ansvar for jorden og hinanden. Vi ønsker at skabe et rum, hvor vi også tør spørge vores publikum "hvor og hvad er du i det rodnet?"

Udstillingen "How Dare You: Køn, kamp og klimakrise" kan ses på KØN i Aarhus indtil 30. December 2024. Følgende personer fortjener anerkendelse i forbindelse med vores omtale af udstillingen: Marie Sommer Arnoldsen (Kurator), Katrine Hoffmann (designer), Simone Due Rasmussen (Museumsudvikler), Karin Skipper-Ulstrup (Kommunikations- og marketingsansvarlig), Ida Galsgaard (Kommunikationsmedarbejder), Pernille Albrechtsen (undervisnings- og formidlingsinspektør), Casper Ellehage (Museumsassistent), Mathilde Skat Rahr (Formidlingspraktikant), Sofia Karlson (Studentervedhjælper), Birgit Grønnebæk (samlingsmedarbejder), Hanne Jørgensen (samlingsmedarbejder), Astrid Andersen (samlingspraktikant), Karen Steen Hansen (Museumsassistent), Helle Pedersen (Museumsassistent), Elisabeth Stryger (IT-medarbejder), Pernille Taagaard Dinesen (Museumsdirektør), Jakob Rosendal (Tilknyttet forsker), samt alle de aktører, der har bidraget med anonyme eller navngivne fortællinger til udstillingen.

Referencer

- Fabian, L.; Rokkjær Birch, J. & Uldbjerg, S. (ed.). 2023. *Det Aktivistiske Museum: praksisser, teorier og aktører*. Aarhus: KØN Forlag.
- Plumwood, V. 1993. *Feminism and the Mastery of Nature*. London: Routledge.
- Rentetzi, M. (ed.). 2023. *The Gender of Things: How epistemic and technological objects become gendered*. Routledge.
- Rosendal, J. In press. Picturing Greta Thunberg: On the Intericonicity of an Icon. Manuskript afsendt til publicering 2023.
- UNCED. 1992. *Rio Declaration on Environment and Development 1992* [rapport]. United Nations.